

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

KORANTA YA GRAIN SA YA BAHLAHISI BA NTSENG BA HOLA

Setshwantsho: ARC- Grain Crops.

Hlokomela mefuta ya LEHOLA LA MARIHA

PHEDISO YA MEFUTA YA LEHOLA LA MARIHA HA SE MONYAKA EMPA KE TSHWANELO. NAKONG YA SELEMO, MASIMO A LOKELA HO HLWEKISWA MME MEFUTA YA LEHOLA LA MARIHA HA E LOKELE HO BA BOTHATA. MEFUTA ENA YA LEHOLA E TLWAETSE MAEMO ANA A MARIHA MME E KGONA HO PHELA LE HO HOLA DINAKONG TSENA TSA KOMELLO. E BILE E NA LE BOKGONI BA HO SEBEDISA METSI KA TSHWANELO LE HO HOLA KA TSEL A E SA LAOLEHENG KAMORA DIPULA TSA PELE TSA HLABULA.

Ka bomadimabe balemirui ba bangata ba wela lerabeng la ho se fedise mefuta ya lehola la mariha. Ba nahana hore ho lema, mehomaka diphofolo di tla fedisa mefuta ya lehola la mariha; empa ka bomadimabe ho lema ha ho fedise bothata bona. Sephetho ke masimo ao ho ona lehola la mariha le sa laoleheng mme qetellong le sebedisa mongobo o mongata, mme molemirui o qetella ka masimo a omeletseng haholo ho ka jalwa. Hona ho lebisa tahlehelong ya tlhahiso, e leng kgonahalo ya kotsi e eketsehileng le mehala ya difonofono tse tswang ho molaodi wa banka.

Balemirui ba lokela ho hopola ho laola mongobo ka hara mobu, ka hobane lena ke le leng la mabaka a bohlokwa a tlhahiso ya dijothollo.

Nakong ya mariha, mefuta ya mahola ha e a tlwaela ho hola hodima lefatshe empa metso ya yona e hola kapele ka tlasa mobu. Ha metso e se e hotse yohle ka tshwanelo, mefuta ena ya lehola la mariha e ka sebedisa mongobo wa dipula tsa pele mme hona ho lebisa ho kgolo e potlakileng. Kgolo e tla sebedisa mongobo ka tshwanelo mme qetellong masimo a neng a omeletse haholo a ka kgona ho lengwa kapa ho jalwa.

Conyza spp. ke mofuta o tlwaelehileng wa lehola la mariha o lokelang ho fediswa. O kenyelletsa tse latelang:

- *Fleabane (skraalhans)* – **setshwantsho sa 1A le sa B.**
- *Senecio consanguineus* kapa *ragwort (radiatorbossie)* – **setshwantsho sa 2A le sa B.**
- *Argemone ochroleuca* kapa *Mexican poppy (white-flowered blue thistle)* – **setshwantsho sa 3.**

KAMOO O KA FEDISANG LEHOLA LA MARIHA KA TENG

Hangata ha o lema o sa tebise hakaalo esale pele kamoo o ka kgongang ka teng esita le ho sebedisa sethibelalehola ho dimela tse nyenyanne, dimela tse nyenyanne nakong ya mafelo a Hlakubele kapa qalong ya Mmesa di ka thusa ho laola le ho fedisa mefuta ya lehola la mariha. Ho lokela ho toboketswa hore mefuta ya lehola la mariha e lokela ebe e ntse e le menyenyanne – mohlala, *Conyza spp.* e lokela

Hlokomela mefuta ya...

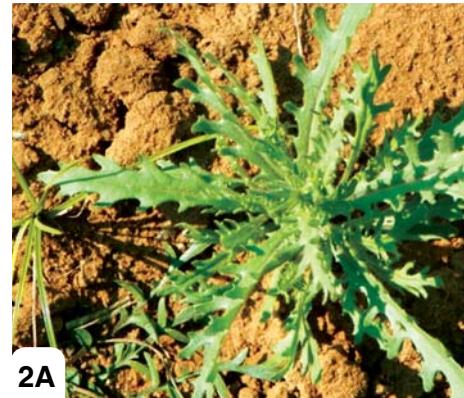

1A

1B

Dimela tse nyenyanane tsa Conyza.

2A

Dimela tse ngata tsa fleabane tse hlahisang dipalesa.

Peo e nyenyanane ya semela se teteaneng sa ragwort.

e be boemong ba palesa bakeng sa hore dithibelalehola di sebetse hantle ka tshwanelo.

Masimong a poone ho ka ba boima ho sebedisa dithibelalehola. Hangata ho kgothaletswa ho sebedisa sefofane sa 'high boy'. Bothata ke hore sethibelalehola ha se a ngodisetswa mosebetsi ona, e leng ho thatafatsang hofafatsa mefuta ya lehola la mariha ka katileho e kgolo. Dithempheretjha tse tlase nakong ya Phupjane, Phupu le Phato le tsona di bile le tshwaetsa e mpe hodima dithibelalehola. Hona ho bolela hore disebediswa ke kgetho e ntle tshebetsong ya molao ya tlahiso.

Ha disebediswa di sebedisa, balemirui ba lokela ho etsa bonneta ba hore ho etswa mela e lekaneng ka tsela eo ho nang le ho fetela pele le ho thibela dikarolo tseo mefuta ya lehola lena la mariha di sa hlophiswang hantle. Ha masimo a potlakelwa ho lengwa kamora kotulo, ho ba betere hore mefuta ya lehola la mariha e thibelwe.

Ho sebedisa dithibelalehola

Haeba molemirui a batla ho sebedisa dithibelalehola ho fedisa mefuta e fapaneng ya lona ka ho qolleha, dithuto tsa saense di kgothaletsa tshebediso ya *glyphosate* ka hara metswako ya dithibelalehola ka ditlamorao tse fapaneng mabapi le phetoho kapa phapanyetsa ya dithibelalehola bakeng sa taolo kgolo e tsitlallang ho tswela pele. Ditaelo tsa lebole di bontsha hore, 2,4D e kafafatswa hammoho le *glyphosate* kapa *atrazine*. Empa re ile ra hlokomedisa mabapi le ditlamorao tsa masalla a *atrazine* ho dijalo tse latelang.

Ho ya ka ngaka Maryke Craven, mofuputsi e moholo wa ARC-Grain Crops, Paraquat, sethibelalehola se sa kgethang mofuta se ka sebedisa. Etsa bonneta ba hore mefuta ya lehola e na le mongobo ka bottalo e le mongobo wa bonyane 300 dilitara tsa metsi ho ya ka hektara. Tshebediso ya *glyphosate* e tla thusa ho fedisa *ragwort* (*radiatorbossie*) le *Mexican poppy* (*white-flowered blue thistle*). Etsa bonneta ba hore o ikopanya le moemedi wa hae wa dithibelalehola ho etsa qeto e ntle ka ho fetisa bakeng sa phediso ya lehola la mariha.

Ho fetola dijalo

Ho fetola dijalo ho thusa haholo ka ho fedisa lehola la mariha. Sono-bolomo le dinawa tsa soya di fa molemirui kgetho ya ho qalella esale ka meso mane masimong. Dijalo tsena ha di na lehlaka jwaloka poone mme ka hona di ka kgona ho fediswa habobebe le ka bottalo. Masimo a ka sebedisa hape bakeng sa ho fula le ho aba kalaka ho ka etswa.

Ho fedisa mefuta ya lehola la mariha ke tshwanelo eo balemirui ba lokelang ho e laola ka hloko. Buisana ka yona le moemedi wa sethibelalehola esale pele, e le hore ho etswe leqheka la ho fumana kgetho e ntle ka ho fetisa ya ho fedisa lehola. Etsa mekutu yohle ya temo ho fumana tharollo e tshwanelehang ka ho fetisa.

Haeba o qeta ka ho e sebetsa ka mokgwa wa dikhemikhale, etsa

bonneta ba hore sefafatsi se lekanyeditswe ka tshwanelo. Hlokomela dikgothaletsa tse leiboleng ka hloko mme o etse bonneta ba hore ho sebediswa metsi a mangata. Keletso ya bohlokwa ka ho fetisa ke ya ho fafatsa mefuta ya lehola la mariha ha le sa le lenyenyanne. O se ke wa ema nako e telele haholo hobane ho boima haholo ho fedisa lehola ha le se le hodile haholo. ■

2B

Dimela tse hodileng tse teteaneng tsa ragwort.

3

Semela se hlahisang dipalesa sa argemone (*Mexican poppy*) kapa semela sa dipalesa tse tshweu le tse botala ba lehodimo.

Mohlodi: http://t1.gstatic.com/licensed-image?q=tbn:ANd9GcT_RRbG1s-nywlQ86FSypGFTJaKGNAc7PpZBbsHK0rO2bfay5C4utn03Gr4dZKmWML_7_eKBn0u3itLdg

PIETMAN BOTHA,
MOTHUSI YA IKEME-
TSENG WA TEMO

LAOLA DIKOLOTO

tsa hao ka bohlale

HO KADIMA TJHELETE KE NTHO EO BA BANGATA BA RONA BA LOKELANG HO E ETSA KA SEWELO, HAHOLOHOLO HO TEMOTHUO. LEHA HO LE JWALO, O HOPOLE HORE KADIMO E LOKELA E LESHWE, MME HANGATA E SE E NA LE TSWALA.

Kadimo ke tjhelete eo o e fumanang ho tswa institjusheneng ya ditjhelete ka ho itlama ho boela o lefa tjhelete e kadimilweng le tswala. Bakadimani ba nka boitelo ba se ka hlhang, mme ka hona ba lefisa tefo ya kotsi ena e ka hlhang – mme tefo ena e tsejwa ka hore ke tswala.

Ho **kadimo ya phapanyetsano**, o lokela ho fana ka thepa eo o tshepisaneng ka yona ho fumana kadimo. Ka tsela e jwalo, haeba o hloleha ho lefa kadimo, mokadimani o na le tokelo ya ho nka thepa eo o tshepisaneng ka yona e le thepa ya tshepiso kapa ya phapanyetsano. Ho **kadimo eo eseng ya phapanyetsano** ha ho hlokeha thepa ya tshepiso. Haeba o sa lefe kadimo ya hao e se nang thepa ya tshepiso, mokadimani o na le tokelo ya nka eng kapa eng bakeng sa yona. **Kadimo bakeng sa kgwebo ya temo** e ka o thusa ho reka thepa, ho jala dijalo (ka kadimo ya tlhahiso ya disebediswa), ho reka metjhini e metjha le thepa, ho ntlatfatsa thepa ya tswadiso, ho fedisa dikgaelo tsa ditjhelete le ho phetha bongata ba dithloko tse ding tsa tjhelete.

Ha o kadima tjhelete, o lokela ho tseba hore o entse boitlamo ba ho e lefa – ka hona o laole sente ka nngwe ka boikarabelo. Theha le ho latela bajete e ka kgonehang. Tseba bokgoni ba hao ba ho sebetsana le sekoloto sa hao.

Etsa bonnete ba hore o fumana ditekanyetso tse bonahalang tse amoheleheng tsa tswala. Bala le ho utlwisa ditokomane tseo o di saenelang. Tseba ditshenyehelo tsa nnete tsa kadimo ya hao. Tseba hore ho bolelang ho fana ka thepa ya hao e le tshehetso ya kadimo esita le ditlamorao tsa ho hloleha ho tshephalla ditshwanelo tsa ditjhelete tsa hao. Ho na le maemo a mangata ao batho ba kademang tjhelete ho ona mme ba sa hlokomele hore ba entse tshepiso ka thepa ya bona e le tshireletso le tiiso ya kadimo.

Ho lefa kadimo ya hao ka nako ho molemo ka lebaka la hore ho ka ama tshwanelo ya hao ya ho lefa esita le nalane ya hao ya ho lefa mekitlane. Nalane ya hao ya ho lefa e bontsha dibanka tse ding le bakadimani hore ekaba o lefile ka nako kapa ha o a lefa. Matsatsi a haellang a ho lefa kadimo ya hao a na le tshwaetso e mpe bophelong ba nalane ya mokitlane wa hao. Ho lefa ka nako ho tla o thusa ho aha nalane e lokileng ya mokitlane e leng ho eketsang menyetla ya hao ya ho dumellwa ho fumana kadimo e nang le tekanyetso e tlase ya tswala. ■

JENNY MATHEWS,
SETSEBI LE MORUPELLI WA
BOLAODI LE NTSHETSOPELE

LENTSWE LA...
Johan Kriel

SELEMO SE SENG SE KGAHLISANG SA TEMO SE BOETSE SE MAKADITSE INDASTERI YO-HLE YA DIJOTHOLLO. DIPULA DI FIHLILE ESALE PELE, MME TSA TSWELA PELE KA NAKO E TELELE.

Ho bile thata ho sebetsana le mobu. Mosebetsi wa diterekere le dipholo o ile wa lokela ho emiska ka lebaka la maemo a mongobo, a seretse. Maemo a fetohileng a ile a ba teng ka kgwedi ya Tshitwe le ya Pherekong ka lebaka la leqhubu la motjheso o phahameng o bakileng tshabo e kgolo.

Ka ditthaloso tsena, lenaneo la rona le ruta balemirui kamehla hore ba lokela ho hlophisa masimo a bona esale nako, ba fedise lehola, ba tadimane le ho baballa mongobo mobung kamoo ho ka kgonehang ka teng, mme kamehla ba dule ba tsepame nakong e tshwanelehang ya ho jala dijalo.

Efela selemo sena se ne se na le merero e meng ka kelellong mme se re bontshitse kamoo temothuo e ka bang le mathata esita le bohlokwa ba ho tlwaeleha. Esita balemirui ba baholo ba bontshitse hore e bile se seng sa dilemo tse telele tse thata tseo ba bileng le tsona. Ka lehlohonolo dijalo di ne di tile maemong ohle, mme dijalo tse ngata di ile tsa kgona ho phela hantle.

Mona re rata hore o nahane ka sena: Tsebo, boiphihlelo le monahano wa boiqapelo = boitlwaeleha, ho sa natswe bongata. Mojemirui o lokela ho tlwaela phetoho e le ho kgona ho phema maemo a neng a sa lebellwa.

E le ho fihlela makgabane ana jwaloka mojemirui, ho molemo hore o ahe tsebo ya hao ka boikwteliso, ho bokella dintlhla, monahano wa bohlokwa o tebileng esita le ho theha ditshebedisano tse matla tse tilleng.

Ke batla ke na le bonnete ba hore ba bangata ba lona ba ile ba ikutlwaeleha ba se na matla ha le hloleha ho fihla masimong a lona bakeng sa ho jala kapa ho fedisa lehola. Ho molemo ho tseba hore motho e mong le e mong o ne a le maemong ao mme a ikutlwaeleha ka yona tsela eo. Hopola kamehla hore haeba o se na baahisani ba nang le boitshimollelo le boitelo ba boinehelo, kamehla ho ntse ho na le batho ba kang Grain SA, bafepedi ba disebediswa, baemedi le dikgwebo tsa temo tse sebetsanang le balemirui ba bangata sebakenh sa heno, ba ka o eletsang ka seo e ka bang ntho ya bohlokwa eo o ka e etsang maemong ao a hao.

Dula o matlafetse, mme re o lakaletsu kotulo e atlehileng ka ho fetisia!

– *Johan Kriel ke molaodi wa ntshetsopele ya lebatowa bakeng sa lebatowa la Freistata Bophirimela.* ■

Bakeng sa kgatiso ya English ya kgwedi ena ya Pula, sebedisa skena bakeng sa khoutu ena ya QR.

Kamoo o ka sebetsang ka **TENG NAKONG YA DIPHEPHETSO**

SEBOKA SA GRAIN SA SE ILE SA TSHWARELWA MANE NAMPO PARK KA LA 8 LE LA 9 HLAKUBELE SELEMONG SENA. MOOKOTABA WA SELEMO SENA SA 2023 E NE E LE: 'BOITLWAETSO KA HARA TIKOLOHO YA MATHATA A MANGATA LE HO HLOKA TSHEPO'. SEPHEO SA MOOKOTABA ONA E NE E LE HO TATAISA BAHLAHISI MABAPI LE KAMOO BA KA SEBETSANG KA TENG KA HARA TIKOLOHO E DULANG E FETOFETOHA.

SELEMO SA TEMO SA MOHAU

Ka hara pehelo ya modulasetulo, Derek Mathews (modulasetulo) le ngaka Pieter Taljaard ba ile ba bua ka diphephetso tsa 2022, le tiiso ya hore le hoja selemo se ne se sa tsitsa ebole se sa tshephahale, se fethile ho ba selemo sa temo sa mohau. Le hoja bahlahisi ba dijothollo ba Afrika Borwa ba ne ba ntse ba lwantshana le sekghala sa sewa se hlasetseg lefatshe esita le ditlamorao tsa ntwa e ntseng e tswela pele mane Ukraine, tlhahiso e phahameng e bile teng ka mohau ho tsitsisa sekala sa moruo. Temo e ne e na le hona ho bontsha matla a yona mme yona hammoho le merafo, e ile ya phahamisa moruo.

Ka bobedi, Mathews le ngaka Taljaard ba ile ba toboketsa taba ya hore nakong e neng e sa tlwaeleha, mmuso le bareki ba ile ba hlokomela ka hloko molemo le bohlokwa ba mokga wa temo o fanang ka dijo. Ka tsela e jwalo, e bile ka ditsela tse ngata selemo se atlehileng.

Mathews o ile a ba a lekola dintlhakgolo tsa selemo se fetileng tse neng di kenyelsetsa, hara dintho tse ding tse ngata, boikitlaetso ba Phethahatso le basebetsi ba hirilweng ke bahlahisi ba dijothollo bakeng sa ho fihlella diphetho tsa mokgatlo. Dintlhakgolo tse ding hape di kenyeleditse mefuta e fapaneng ya peo ya dinawa tsa soya le theknoloji e fanang ka tshepiso esita le tjhebelopele e ntja bakeng sa *Sclerotinia*. Tswelopele e ntseng e hola ya mefuta ya dijalo le diindasteri tsa tswadiso ya poone le koro di ile tsa hialoswa mme ho ile a amohelwa tleiniki ya tekolo le tshireletso ya bophelopedi.

Ho ba teng ha peo ya *canola* ho ile ha toboketswa e le tlhoko e kgolo ya kgutlisetso ya dizele, ka hore ho fediswa ha yona ho na le ditlamorao tsa bohlokwa bakeng sa bahlahisi ba dijothollo. Mebaraka ya thomellontle ya dinawa tsa soya e hhaisitswe e pale e nngwe e atlehileng le thabo mabapi le sebaka se seng se fapaneng sa dinawa tsa soya ho tloha selemong sa 2023 mme e ne e le ntho e hlakileng.

Tabeng e latelang ena, ngaka Taljaard o ile a sehela mola ho dintlha tse toboketswang tsa mokgatlo: Phaello e atileng le tshwarello; tshwarello ya balemirui ba ntseng ba tswela pele; ho ba le seabo le dithhahiso tsa ditho tse nyenyan; motheo wa ditho tse ngata; dikamano tsa motheo tsa makgabane a bohlokwa le dikamano tse hlwahlwa.

HO TSITLALLA KE KARABO

Sebui se ka sehloohong e leng Sam Rolland, molaodi wa *sub-Saharan Africa of the Economist Intelligence Corporate Network*, o ile a hlahloba mekgwa yohle ya lefatshe ka kakaretso ya ho baballa dijo puong ya hae ya sehlooho. Rolland o ile a dumela le ho tiisa hore moruo wa lefatshe ha jwale o mateanong a ditsela, ka lebaka la kgalefo le ho hloka tshepo bakeng sa nako ya dilemo tse hlano ho isa ho tse lesome.

Modulasetulo wa Grain SA e leng Derek Mathews o ile a kgethwa ka ntle ho kganyetso. O tla tshehetswa ke batlatzi ba babedi ba modulasetulo, e leng Jeremia Mathebula le Richard Krige.

Sehlopha sa Grain SA sa Ntshetsopele ya Molemirui: Ngaka Sandile Ngcamphalala (Moetapele wa Ntshetsopele ya Molemirui, ka ho le letshehadi) le Liana Stroebel (ntshetsopele: Molaodi wa Kwetliso le Ditshebelelso) o na le balaodi ba fapaneng ba mabatowa: Luke Collier, Jerry Mthombothi, Graeme Engelbrecht, Johan Kriel, Jacques Roux, Jurie Mentz le Du Toit van der Westhuizen.

Qetellong, o ile a eketsa ka hore paballo ya dijo e tla ba taba ya bohlokwa ya maemo a ka bang kotsi moruong, ka hore mekgwa e lokileng ya ho sebetsana le temo e tla eketsa ka hore mekgwa e lokileng ya ho sebetsana le temo e tla eketsa ka hore mekgwa e lokileng ya ho sebetsana le temo e tla eketsa ka hore mekgwa e lokileng ya ho sebetsana le temo e fokotse tshebediso ya monontsha ho ya ka leano la matjhaba la tikoloho. O ile a kopa mokgatlo ho kgothaletsa le ho potlakisa diketso tsa ho sebedisa theknoloji e tshwanelehang mme o be o hle o etelle pele ka hore mmuso ha o na kgona ho tshwarella kamehla.

ITHUTE KA DITSEBI LE BATHUSI BA BAHLAHISI

Dipuisano tsa dihlotshwana nakong ya Seboka di ile tsa toboketsa tsebo ya ditsebi le bahlahisi ba bang. Sehlotswhana sa ditsebi se eteletswe pele ke ngaka Taljaard, mme ho bile ho na le Erik de Vries (*CEO of Agri Technovation*) ya ileng a hlakisa theknoloji e ntja bakeng sa tlhahiso ya dijothollo; Gerhard Diedericks (setsebi se ikemetseng sa inshorensen) ya ile a bua ka menyetla e metjha ya inshorensen ya sehlopha bakeng sa tlhahiso ya dijothollo le peo ya oli; mme

Monique le Roux (CS/R) o buile ka ditharollo tsa ho kgaolwa ha motlakase esita le bongata ba motlakase o lokelang ho sebediswa setjhabeng.

Dintlha tse tharo mabapi le tlhahiso ya dijothollo tseo qetellong ho ileng ha buisanwa ka tsona e ne e le theknoloji le tshebediso e matla ya dintlha tse bokeletsweng, kgonahalo ya kotsi e ntseng e eketseha ka hara indasteri, haholoholo ho ya kamoo e fetohang esita le mathata a motlakase le kamoo menyetla ya bahlahisi ba dijothollo ho hokela motlakase ho neteweke ya setjhaba.

Sehlopha sa bahlahisi se eteletsweng pele *Corné Louw (Applied Economics and Member Services Lead at Grain SA)* se ne se kenyededitse Giovanni Pariziaello (mohlahisi ya tswang Brazil), André Brink (2022 *Grain Producer of the Year*) le AC van Wyk (mohlahisi wa dijothollo tsa lehlabula ya tswang mane Bultfontein ebole e le Mohlahisi wa Selemo sa 2017 wa Dijothollo). Dipuisano di ile tsa tobana le kamoo bahlahisi bana ba ileng ba kgona ho laola dikgwebo tsa bona ka maemo a phahameng a kgonahalo ya kotsi le dithuto tseo ba ithutileng tsona ho bona. Ka lebaka la keketseho ya diketsahalo tseo o se nang mohlahisi a ka di hlaphisang, tlhahiso e tswang sehlopheng e ke ke ya lekanywa.

TSELA E KA PELE

Grain SA e lebona ditho tsa yona, basebedisanimmoho, boradiabo le batshehetso kapa bafepedi ba ileng ba nehela bakeng sa Seboka se atlehileng sa 2023. Selemong se tlang re tla sebetsa hammohlo ho kgutlisetsa temo e hlaphisitsweng ka tshwanelo ho se leng molemo ho ditho tsa rona – toboketso ya temothuo. ■

Baemedi ba tswang DALRRD hammoho le ngaka Sandile Ngcamphalala – Mbulaheni Thomas Mutengwe, Malose Johannes Fache le Billy Makhalola.

Sebui sa sehlooho Sebokeng sa 2023, e leng Sam Rolland.

Ho sebedisanammoho ha ba leng teng Sebokeng ho ile ha kgothaletswa haholo. Tshebediso ya ho vouta ka maranrang a elektroniki ho entse hore ho be le dipehelo tse hlakileng kamora kopano ka nngwe.

Ditshwantsho: Lizele Snyman

ALZENA GOMES,
MOHLANKA WA DIKAMANO
TSA SETJHABA, GRAIN SA

Thobani Ntonga o kgethilwe ho ba setho sa phethahatso sa lebatowa la 33, ho latela kgetho ya Patrick Stuurman jwaloka setho sa tlatsetso bakeng sa Ntshetsopele ya Molemirui ho Phethahatso.

Mekgwa ya tshireletso

MONNGA MOSEBETSI O NA LE BOIKARABELO BA HO THEHA SEBAKA SE BOLOKEHILENG SA TSHEBETSO. MATSHWA A POLOKEHO LE MEKGWA YA HO ITSHIRELETSA NAKONG YA TSHOHANYETSO A LOKELA HO PEPESWA MOO A BONWANG HANTLE KE BASEBETSI, BASEBETSI BA NAKWANA LE BAETI.

Matshwao a tshireletso a hlokomedisa basebetsi ka dikotsi tse ka hlahang ebole a tataisa basebetsi bakeng sa ditsela tsa ho ipholosa kapa dibaka tsa pokano hona moo sebakeng sa mosebetsi. A bile a bontsha hore diaparo tsa boitshireletso di aparwa neng le hore ke mefuta efe ya diaparo tsa boitshireletso e lokelang ho aparwa bakeng sa mesebetsi e ikgethileng.

Melao ya Tshireletso e batla hore matshwao ohle e be a dumelletseng ke *South African Bureau for Standards (SABS)* mme a dule a bonahala ka nako tsohle. Matshwao a mekgwa ya boitshireletso esita le disebediswa tsa ho tima mollo a lokela ho phatsima lefifing e le hore a kgone ho ka bonahala ka nako tsohle. Ha matshwao afe kapa afe a sa bonahale hantle, a ba lerootho; ho lokela ho sebediswe a mang a matjha.

Disebediswa tsa ho tima mollo bakeng sa ho baballa thepa di lokela ho lekolwa, di hlabollwe ka selemo le selemo ke motho ya ananetsweng kapa ke khamphani. Motho enwa o bile o lokela ho tlatsa leibole ena e hoketsweng ho setimamollo.

Sebaka sa mosebetsi se lokela ho ba le moraloo wa ho tswa ka hara moaho mme ona o lokela ho hhalosetswa basebetsi hantle. Tshebetso ena e lokela ho etswa bonyane habedi ka selemo.

Dinomoro tsa tshohanyetso le tsona di lokela ho sebediswa hona sebakeng seo sa mosebetsi. ■

CHARL SAAYMAN, MOTHUSI WA TSA BOPHELO BO BOTLE LE POLOKEHO HO MEGA HEALTH AND SAFETY

DITLWAELO POONE WA

MMARAKENG WA LEHAE, KA TLWAELO DITHEKO DI THEOHA HO TLOHA KA MMESSA HO ISA MOTSHEANONG KA LEBAKA LA PHETOHO YA SELEMO SE SETJHA SA TEMO, MME THEPA E A EKETSEHA KA LEBAKA LA HO QALA HA TSHEBETSO YA HO KOTULA. HANGATA AFRIKA BORWA E HLODISANA LE NAHA YA DITEFELLO TSE TLASE KA HO FETISISA TSA THOMELLO YA KA HARE EO HANGATA E LENG ARGENTINA KAPA BRAZIL.

Ha thepa e ntse e fokola qetellong ya selemo sa temo, ditheko di ka fetoha ho tloha tekanyetsong ya thomellontle, empa tlwaelo ke hore bakeng sa poone, hangata ditheko di dula di le boemong ba tekanyetsong ya thomellontle. Hona ho bakwa ke hore ka tlwaelo Afrika Borwa e na le thepa e ngata ho feta dithhoko tsa lehao mme ebole e sitwa ho romella ntle hoo qetellong ho bang le masalla.

Afrika Borwa e lebella kotulo e atlehileng haholo selemong sena se tleng sa temo (**Theibole ya 1**). Tshebediso ya lehao e ka ba 11,4 dimiliyone tsa ditone, mme ho na le dimiliyone tse ding tsa ditone tse tla romelwa ntle dinaheng tse haufinyana tsa boahansi – ka tsela e jwalo ho na le palo e ka bang 3 dimiliyone tsa ditone tsa masalla a romelwang ntle, e leng ho behang thepa maemong a lokileng haholo.

Kerafo ya 1 e bontsha thepa e qetellang kapa e tswellang ya lehao ya Afrika Borwa qetellong ya selemo ka seng sa temo. Ka nako ya dilemo tse tsheletseng tse fetileng, ho bile le tlwaelo ya ho fokotseha le maemo a tlase a thepa mafelong a selemo sa temo. Leha ho le jwalo, ho bonahala hore maemo a thepa a tla ba boemong bo lokileng mafelong a selemo sena sa temo, mme hona ho bontsha hore re ka dula re le maemong a lehao a tekanyetsong ya thomellontle. Ditheko le tsona di ka rekisa tlasa boemo ba thomellontle haeba dithomellontle di sa tshehetse ditheko.

WHEN YOU CELEBRATE GREAT MOMENTS, WE CELEBRATE TOO

Together we farm
for your future™

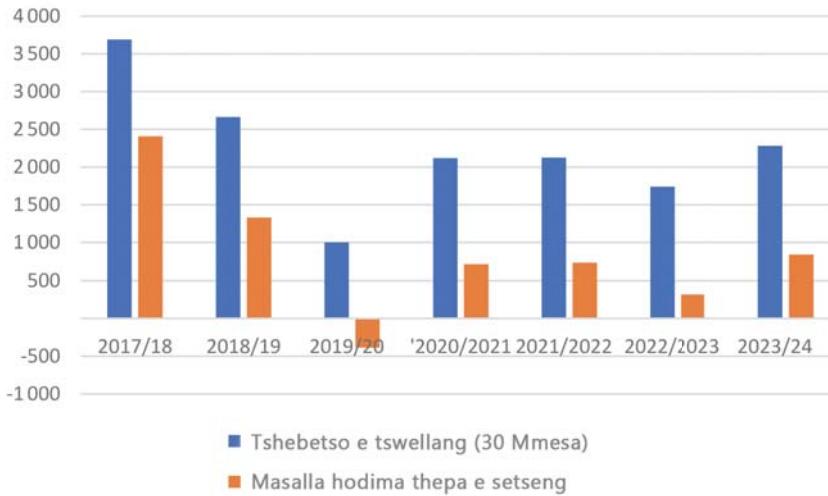

TM ® Trademarks of Corteva Agriscience and its affiliated companies.
© 2023 Corteva. 2023/CORP/E/008DEV/STRIP

MMARAKENG WA AFRIKA BORWA

1

Poone e qetellang le thepa e yang ho qetella.

1 Tekanyetsa ya sejalo sa CEC bakeng sa poone bakeng sa selemo sa mebaraka sa 2023/2024.

SEJALO	Sebaka se jetsweng 2023 Ha (A)	Bolepi ba pele 2023 Ditone (B)	Sebaka se jetsweng 2022 Ha (C)	Sejalo sa ho qetela 2022 Ditone (D)	Phetoho (B) ÷ (D)
Ya kgwebo:					
Poone e tshweu	1 520 500	8 187 150	1 575 000	7 850 000	+4,29
Poone e tshehla	1 062 000	7 427 900	1 048 000	7 620 000	-2,52
Poone yohle	2 582 500	15 615 050	2 623 000	15 470 000	+0,94

Boemong ba mmarakeng wa matjhaba, ho bonahala hore thepa e kwalang e ka fokotseha ka 10%, e leng ho ka tshehetsang ditheko ho fihlela ka Lwetse, ha Dinaha tse Kopaneng tsa Amerika (USA) di qala ho kotula. Boemong ba matjhaba, ditheko ha jwale di tlasa boemo ba kgatello.

Haeba kgopolu ya USA ya ho jala e bontsha hore 92 miliyone ya diakere tsa poone e tla jalwa, ho ka nna ha ba le kgatello e kgolo ya phokotseho mmarakeng wa matjhaba. Ho na le kgonahalo ya hore sena se ka etsahala hobane poone ha jwale e na le phaello e ngata ho ka jalwa ho feta dinawa tsa soya mane USA.

Ka nako ya ho ngola atikele ena (Hlakubele 2023) tumellano ya bohole ka kakaretso ke hore ditheko di lokela ho etswa pele ho mafelo a Motsheanong – bohare ba Motsheanong e ka ba nako e betere ka ho fetisa. Ho lebeletswe hore ka nako e nngwe pele ho mafelo a Motsheanong ho ka ba le tshehetso hape mmarakeng wa lehae, e leng ho tla theha monyetla wa ditheko bakeng sa balemirui.

CHRISTIAAN VERCUEIL,
RAKGWEBO WA TEMO-
THUO WA GRAIN SA

PULA IMVULA

Bahlophisi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087
Lynnwood Ridge
0040
■ 086 004 7246
■ www.grainsa.co.za

MOHLOPHISI YA LAOLANG

Dr Sandile Ngcamphalala
■ 082 862 1991 ■ Ofisi: 012 943 8296
■ sandile@grainsa.co.za

MOHLOPHISI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel
■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285
■ liana@grainsa.co.za

MOLEKANE HO TSA BOPHATLALATSI

INFOWORKS MEDIA PUBLISHING

Motlatso wa mohlophisi – Louise Kunz

■ louise@infoworks.biz
Moetapele wa seholpha – Johan Smit
■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716
■ johan@infoworks.biz
Bophatlalatsi – Elizma Myburgh, Jesseme Ross

Lenaneo la Grain SA
la Ntshetsopele ya Molemi

BAHOKAHANYI BA NTSHETSOPELE

Jacques Roux
Freistata Botjhabela (Bethlehem)
■ 082 377 9529 ■ jacques.rouxjr11@gmail.com

Johan Kriel
Freistata Bophirimela (Bloemfontein)
■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombothi
Mpumalanga (Mbombela)
■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz
Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht
KwaZulu-Natal (Dundee)
■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko
Phumzile Ngcobo (Mothusi: Dundee)
■ 060 477 7940 ■ phumzile@grainsa.co.za
■ Office: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

MJ Swart
Kapa Bophirimela (Paarl)
■ 072 090 7997 ■ mj@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen
North West (Lichtenburg)
■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8290 ■ Lebla Mogatlanyane

Luke Collier
Eastern Cape (Kokstad & Mthatha)
■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8280 ■ Luthando Diko
Cwayita Mpotyi (Mothusi ofising: Mthatha)
■ 078 187 2752 ■ umthatha@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8277

PULA/IMVULA E FUMANEHA
KA DIPUO TSE LATELANG:

Sesotho, English, Setswana, Sezulu le Seqhotsa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

MADE POSSIBLE BY
THE MAIZE TRUST

Lenaneo le fetolang bophelo

GSA
GRAIN | GRAAN
Farmer Development Programme
Pehelo

O ithuta ntho e nngwe kamehla

DIKGWEDI tsa Pherekong le Hlakola 2023 ke dikgwedi tsa tjalo e atlehileng haholo nakong ya Hlabula mme ho bile le diketelo tsa mapolasi tse 402 le dikopano tsa dihlopha tsa thuto tse 104. Ka kgwedi ya Hlakubele, batataisi ba Grain SA ba ile ba ba le seabo diketelong tsa mapolasi tse 127 le dikopano tsa dihlopha tsa thuto tse 120.

Dikopano tsena di ile tsa kenyeltsa ditho tsa sehlopha tse etetseng masimong a balemirui e le ho hlahloba kamoo dijalo di holang ka teng. Sehlopha se bile se entse dikgothaletso mabapi le kamoo balemirui ba ka fihlellang bokgoni bo botle ka teng bakeng sa dijalo tsa bona.

Dithuto tsena tse latelang tsa thupello di ile tsa ba teng ka kgwedi ya Hlakubele:

- Dithuto tse pedi tsa thupello tsa 'Tataiso ya tlhahiso ya dinawa tsa soya' e tsheheditsweng ke Oil and Protein Development Trust (OPDT), di ile tsa hlahiswa ka kgwedi eo ya Hlakubele.
- 'Thupello ya ho baballa terekere le disebediswa tsa polasi', e tsheheditsweng ke Maize Trust, e ile ya hlahisetswa barutwana ba 20 mane QwaQwa, Phuthaditjhaba, Freistata.

Ndinda Mkhonza ya tswang Hereford East mane Mpumalanga o bile motlotlo ho bontsha dijalo tsa hae ho sehlopha sa Grain SA nakong ya ketelo ya polasi.

Paul Wiggill, motataisi mane sebakkeng sa Bergville area, o etetse Thanduyise Shelembe wa Rietvlei haufi le Greytown mane KwaZulu-Natal ho hla-hloba dijalo tsa hae.

Molaodi wa ntshetsopele ya lebatowa, e leng Jerry Mthombothi, o thabile haholo ka dijalo tsa Jabulane Mahlangu. Jabulane o na le mapolasi mane Sehlakwane mane Limpopo.

Balemirui ba itlwaetsa HO KGEMA LE DIPHEPHETSO

WILL Rogers, e leng mophethahatsi wa Moamerika, o kile a hlakisa hore molemirui o lokela ho ba hlwahlw a be le tshepo, ha ho se jwalo e ka be e se e se molemirui hona jwale. Balemirui bana ba selemo sa temo ba lokela ho kgema le diphephetso tse tlwaelehileng. Tsona di kenyeltsa dipula tse matla, tse diehisang ho jalwa ha dijalo mabatoweng a fapaneng, komello e itlhahelang feela ka potlako ya bohareng ba Lehlabula e ileng ya ba teng ka nako e fetang diveke tse supileng dibakeng tse ding esita le ho hlahla ha komello e sa lebellwang ya bohareng ba Lehlabula e bileng teng ka nako e fetang diveke tse supileng dibakeng tse itseng esita le dinako tse sa lebellwang tsa sefako se bakileng tshenyo masimong a fapaneng.

Ka thuso ya sehlopha sa Grain SA, balemirui ba ithutile kamoo ba ka kgemang le diphephetso ka teng. Ba na le tshepo hore erekaha selemo sa kotulo se fihlile, ho tla ba le tlhahiso e atlehileng ho iswa mane tshilong ka ho potoloha naha yohle.

Paul Wiggill o ile a thusa e mong wa balemirui, e leng KB Mazibuko, ka ho tlatsa diforomo tsa inshorense bakeng sa tshenyo ya sefako.

Masimo a mongobo haholo a dinawa tsa soya a Mlotshwa Mathews Mfanimpela ya tswang lebatoweng la Louwsburg a ile a etsa hore ho be thata ho kena ka hara ona.

Pula e ngata haholo e bakile mathata a mangata a fapaneng. Tsela ya Tsolo (Kapa Botjhabelo) e ne e ka nokha ho na le ho ba tsela.